

PREPOROD

Pokrajinsko glasilo jugoslovanske mladine na Slovenskem.

Leto I.

Ljubljana, 15. aprila 1913.

Štev. 8.

Izhaja vsak 1. in 15. dan v mesecu.

Posamezna številka 10 v., naročnina za
celo leto 2 K.

Dopise in naročnino se naj pošlje na naslov:
Uredništvo »Preporoda«, Ljubljana.

Slovenskemu učiteljstvu!

Tragika slovenskega naroda je, da se je diferenciral v razne stranke, predno si je postavil svoj narodni ideal; da se je razcepil v politične stranke, predno je dosegel predpogoj življenja: nacionalno samostojnost. Strankarski boj je na Slovenskem ojster in brezobziren kot pri nobenem narodu v Evropi. Popolnoma razumljivo: dočim se politične stranke drugih narodov zavedajo, da zastopajo le gotovo taktiko, smer in sredstva razvoja in pa da težijo po preuredbi nacionalne države, zahteva naš narod od stranke rešitev narodnega življenja, priboritev nacionalne samostojnosti.

Odtod ojstrina in brezobzirnost slovenskega političnega življenja. In tragika je ravno v tem, da skušajo politične stranke postaviti vsaka svoj nacionalni ideal. In ta ideal je pri vsaki stranki: boj in zmaga nad političnim sovražnikom. Pri tem boju pa se vedno in vedno pozablja naš glavni smrtni sovražnik. Izgublja se izpred oči najvažnejše: obstoj Slovencev je ogrožen. V tem boju smo postali Slovenci kot jetičen bolnik, ki se ne zaveda, da mu je pisana smrt in posega instinktivno po vsaki bilki, po vsakem zdravilu, ki mu ga nudi kdorkoli, četudi neprijatelj.

In tako stojimo pred dejstvom, da je slovenski narod, da je slovensko učiteljstvo predvsem razcepljeno in razmetano v pet strank, v slovensko ljudsko stranko, v narodno-napredno, v socialno-demokratsko, v radikalno in indiferentno.

In vse te stranke izigravajo učiteljstvo proti njemu samemu z nizkimi, zgolj materijalističnimi sredstvi.

Učitelji na enem zavodu, razcepjeni in razdruženi v strankarski strasti, občujejo kot tujci med seboj zgolj oficijelno. Stranke skušajo pridobivati učiteljstvo s tem, da jim vzbujajo nizke materijalistične instinkte. In tako stojimo pred dejstvom, da je na Slovenskem idealizem učiteljskega stanu vržen v

blato. Učiteljstvo, ki je v najožjih stikih z ljudstvom, ki ima v rokah srca naše mladine, je izgubilo v strankarski strasti ves idealizem in postalo skrajno materijalistično.

In brez dvoma, da materijalistično mišljenje učiteljstva upliva posredno in neposredno na njih vzgojevanje. Od materijalizma zastrupljen učitelj počuje gotovo v materijalističnem duhu.

Dejstvo je, da izgublja naša mladina posebno zadnja desetletja v geometrični progresiji svoje idealistično, etično mišljenje, da gineva hrepenenje k dobremu, da gineva ljubezen in navezanost na rodno grudo, da se z eno besedo degenerira.

Popolnoma napačna, ozkosrčna in strankarska je misel, da je te razmere povzročila v večini kaka slovenska politična stranka. Vzrok je večji. Vzrok je v nesamostojnosti slovenskega naroda. Nemška vlada dela deloma instinktivno, deloma zavedno na to, da se slovenski narod razdvoji, raztroji v svoji notranjosti, dobro vedoč, da ga bo ta notranja razdvojenost gospodarsko in moralno upropastila.

Sledeče besede so napisane za vse one učitelje in učiteljice, ki v dnu srca še hranijo idealno predstavo učiteljskega stanu; za one, ki so še privezani s tisočeriimi vezmi na divno, rodno, slovensko zemljo; za one, ki so zraščeni z našimi pokrajinami in z našim ljudstvom, kakor je drevo zraščeno z rodno zemljo; za one, ki jih ni še blaziralo slovensko materijalistično javno mnenje; za one, ki jim je domovina zdravje, veselje, sreča; za katere ni sreče, ako ni srečno rodno ljudstvo; in pa za one, v katerih je zdravje in moč, mladost in pogum, hrepenenje in vera vase; ki čutijo v sebi silo, odpraviti vse, kar je njih in narodovi sreči, njih in narodovi svobodi na poti.

In pa za one, ki jih še ni popolnoma okužil materijalizem, ki čutijo v sebi moč žrtvovanja, moč stradanja, moč trpeti v borbi za sveto narodno stvar vsako pomanjkanje.

Za one, ki ne gledajo samo za pol leta v bodočnost, ki se zavedajo

in ki čutijo, in ki slutijo velikanske dogodke v najbližji jugoslovanski bodočnosti.

Vsem onim kličemo: Slovenski narodni ideal je samo eden, in ta ima temelje v celokupnem slovenskem narodu: je Jugoslovanska nacionalna ideja.

V zgodovini narodov je dokazano, da družji in sprijateljuje ljudi edino velika ideja.

Niti ta niti ona učiteljska organizacija ne bo rešila, združila in sprijateljila učiteljstva na Slovenskem. Le velika jugoslovanska nacionalna ideja ima v sebi tisto moralno silo, ki bo premostila strankarske predsodke med učiteljstvom in jih trdno zvezala kot najboljše prijatelje.

Jugoslovanska nacionalna ideja je edina vez, ki lahko veže učiteljstvo raznih strank v močno in silno enoto. Je edina ideja, ki daje moč žrtvovanja, daje moč trpljenja, ki daje moč in vero vase in v jugoslovanski narod.

Ni to ideja enega človeka, ampak hrepenenje in težnja celokupnega jugoslovanskega naroda od Triglava do Črnega morja.

Velikanska kulturna misija, ki jo vsebuje naša jugoslovanska nacionalna ideja, pa je neizmerna zakladnica duševne energije, je velikanska zaloga duševne hrane. Velika kulturna misija nudi učiteljstvu najhvaležnejše polje udejstvovanja njih duševnih sil.

Velika naša ideja kuje značaje, ki so od pravega brona, in ki jih tako manjka slovenskemu narodu.

Široko je polje, na katerem lahko deluje učitelj za našo nacionalno idejo. V šoli budi in krepi med mladino nacionalno jugoslovansko zavest. V najožji zvezi je z ljudstvom: ena njegova beseda podžge jugoslovanski ponos našega ljudstva i. t. d.

Predvsem pa je to edina ideja, ki je vzvišena nad vse strankarske ideale in ki je lahko temelj prijateljskemu občevarju učiteljev različnih strank.

Prepričan sem, da jih bo le nekaj razumelo te besede. Če jih razume pet procentov, je doseženo veliko. Razumeli jih bodo pač najboljši in najpoštenjši ljudje.

L. K.

Stara in nova zaveza.

Pasah je (t. j. obhod Jehove). — S krvjo zaznamujte podboje svojih vrat; kjer bom namreč videl kri, vaše znamenje, pojdem mimo, vse drugo pa pokončam.

Mojses, 2. knjiga, 12. pogl.

Najrajše opazujem ljudi in njih početje spomladi. Že od detinstva sem čutil po sebi, kako se vzboči tedaj vsa človeška notranjost in plane v čustvovanje brez vsake krinke na dan.

V vsakem človeku se prebudi njegovo bistvo in kar je še nerazjasnjene v njegovih dejanjih, nad katerimi strmijo vsi oni, ki hočejo vso mistiko človeških dejanj potom razuma razbistriti. Tako se mi zdi, kakor da so v ozračju mogočne magnetične sile, ki privlačijo vso notranjost človeka, da se skuša vsak po svoje razživeti.

Hodil sem med njimi in sem zrl duše njih, ki so se udali razkošju zabav. Tako fine in zbledele so bile v svojih barvah, da je plavalo nad njimi znamenje strahu in bojzani pred groznim koncem, kateremu si pa niso upali pogledati v obraz, bodisi da so bili preveč naivni, ali prenasičeni grehov. Vse pa je bilo malenkostno, z užganim pečatom pogina: buržoazija tega stoletja.

Med vnebovpijočimi poslopji so se vile mase pod okriljem rdečega bandera. Omedlevica, izmozganost sta se družili z močnimi mišicami, v divjem srdju splamtelimi očmi. Upor in protest je bilo vse to človeštvo — protest napram živemu mrtvecu v teh hišah. In ko bodo zagreblji njegovo truplo? Zazdelo se mi je, da se masa sama boji tega vprašanja, ker ona je le protest, nejasna še v ciljih, kakor je boječ pogled buržoazije, ko zre vsako pomlad na veliko procesijo lačnih in neutolaženih: proletarijat tega stoletja.

Jaz pa sem bil zatopljen v vse druge misli in moja duša je iskala razodetja lastne grude, lastnega naroda. Zakoprnel sem, da ga vidim; ko stoji tam sredi svoje zemlje. Upognjen, se je klonil nad njo do kolen v črni prsti, ki se je izvrčala pod plugom. Globoke razore je puščal za seboj, vedno nižje se sklanjajoč nad zemljo. Kar sem že toliko časa sanjal in je tlelo v meni, je v trenutnem razodetju pre-

pojilo dušo. Ostro zarisana polja, ki je v njih lice zarezal globoke brazde on, ki jih tako ljubi in veruje vánje: vse se je zililo v podobo naše moči in naše vere v življenje. Toda naš narod ne nosi na jeziku svoje vere — ampak spregovori njeno molitev takrat, ko se sklanja nad zemljo. Onim pa, ki čutijo z njim, ki ga ljubijo, se razodene, da zamorejo misliti o preteklosti in mu pisati prihodnost.

Ni vsak narod poklican, da bi doživel staro in novo zavezo, kajti ne ustvarijo je toliko zunanji, vsem skupni dogodki — ampak nova zaveza sledi, ko narod sam iz sebe premaga svojo preteklost in si sam ustvari novo zavezo. Narod naš sam pa, zavedajoč se svoje slabosti in pohlevnosti, veruje, da pride nova zaveza, saj se je oglašala že dolgo, kakor naznanja bliskavica gromenje, ker čuti že izdavna v sebi moč. Mi pa stojimo ob prehodu in bomo praznovali še pasah, praznik stare zaveze.

Smrt so nam pridigovali naši pridigarji in ne nove zaveze. Da, resnica je žalostna, naš narod ni imel prerokov, ki bi ga vodili v novo zavezo — vendar jo bo doživel, ker je poklican in ker je rodil iz sebe ljudi, ki jih pali večno živa žejja po življenju in moči.

Zadnje niti sterilne in neplodne dobe se zapletajo med naša kolena. Ni čuda, da so ljudje, ki so izšli iz te dobe, oznanjevali smrt in konec narodne samobitnosti, saj so bili tako brez moči in celo brez vere v moč, da jim ni zamere, če so primerjali samega sebe z narodovo usodo in se posmehovali nam, ki smo upali na boljšo bodočnost krepkih mišic, visokih čel in globokovernih src. Če je ušla komu besedica, pijana moči in zdravja, so jo bičali ali pa ji pomilovalno prisodili mesto tistih zelenih vejic, ki jih drevo požene, predno usahne.

Vem, naša rana je globoka, toda bili smo je deloma krivi sami, deloma drugi. Drugje sem videl nevarnost, kakor jo vidijo naši pridigarji. Če namreč ti ljudje oznanjajo, da imamo slavno preteklost, da imamo mogočne ljudi — potem rad priznam, da se jaz ravno tega bojim. Ne odložite, pridigarji, ampak berite, prosim; mogoče mi potem nekako oprostite.

Da smo začeli ustvarjati kulturo preje, nego smo bili svobodni, glejte, to bi bil kmalu naš pogin. Kaj nam pomagajo vsi slavni pradedje, če niso mogli ustvariti ničesar iz svobodne duše, iz onih instinktov, ki jih imajo zdravi, prosti narodi. Predno smo imeli moč in smo se mogli razviti tako, da bi

lahko živeli, smo ustvarjali kulturo, ki je rabila one moči in sredstva, ki so nam manjkala za životarenje. In če je resnica, ki je zapisana v lakajevi duši, ki se namreč prilagodi gospodarjevim navadam in se mu hlina, da sprejema za visoko ceno (za ceno lastnega obstoja) njegovo blago — potem se ne bom bal sramovati se naše preteklosti in naše kulture, in trditi, da moramo to kulturo vreči raz sebe.

Glejte vi pridigarji, svečeniki mojega naroda, saj tudi jaz ne zamerim Vam: razumem namreč Vaše početje. Bili ste sinovi istega ljudstva in kakor je nam vsem dana lastnost sanjarije, tako ste si tudi Vi ustvarili v svoji mladosti fatomorgano svoje slave in poslanstva. Dosegli ste jo: toda s pečatom časa. Ni bil to čas moči in rekel bi telesnih razmahov — ampak vsepovsod se je poudarjalo edino zveličavno: duševno polje. V gotovih funkcijah možgan se je izteklo tudi Vaše poslanstvo. Pričeli ste tekrovati na duševnem polju — toda bogme, pozabili ste na lonca, iz katerega bi morali zajemati (oziroma je bil prazen) in tujci, ki so spoštovali Vašo pohlepno, so Vam ponudili svoje. Tako ste zatajili vsepovsod svoj narod, mu prinesli na mizo neprebavljivo hrano, mesto, da bi se ponižali do njega. Dati mu niste mogli ničesar, ker niste znali zajemati! Znamenje naše kulture je tudi in sicer zelo sumljivo, da so z njo vstajali vedno novi braniki in da smo takoj pričeli misliti na branitev. (Mar se res prične narod takrat kultivirati, ko boleha??) Dejstvo je, da nismo pri nas ustvarjali različnih zavodov, šol, društev zato, da bi povečali ugled naroda, temveč zato, da se uspešno in kolikormogoče dolgo branimo. Tako mislim, da se nam je skoro upravičeno očitalo, da koračimo povsod petdeset let za drugimi, kajti kakor hitro nam je pretila kaka institucija naših sovražnikov, takoj smo jo ustanovili — seveda v obrambo.

Klicali ste smrt in prišla je pred duri; špalir je bil aranžiran: na eni strani bi defilirali narod, izmozgan in zaslužjen, na drugi strani pa bi možje kulture peli marzeljezo problemov in ugank.

Pasah je, in v srcih že čutimo preludij nove zaveze. Toda katera je pot za nas uboge in ponižane?? Čakala so srca — vztrepetala in bila vse močnejše, ko so čula besedo boj. Da, boj oznanjajmo, ker le on bo opral, kar je na nas suženjske krvi. Vse več pomeni za nas boj, kakor za druge narode. Nam mora biti evangelij, kajti

v njem bomo prerodili samega sebe; ustvarili si bomo svojo zgodovino, svojo svobodo, z vsemi težnjami, ki jih ona rodi. Otresli bomo lakaja raz sebe in preizkusili svojo moč.

Zato zaznamujte podboje svojega domovanja s krvjo, kajti le onim bo bila nova zaveza, ki bodo pozdravili boj in ki bo kri njih znamenje. Narod, ti pa, ki si še slab in ki tičiš še tako globoko v strahu in suženjstvu, ti pa veruj v boj in tvoja vera ti bo pridelila moč, da se boš boril. Ne maramo kompromisov in mirovnih pogajanj, mi hočemo boja, krsta krvi, ker drugače moramo poginiti. Le lastna kri bo oprala lastno suženjstvo.

Naš narod orje globoko in jaz trdno verujem, da bo pozdravil boj, ki ga mu boste oznanili — kajti prihaja nova zaveza, svetišče moči in vere. In ta zaveza bo doba Slovanstva, naše svobode.

Jélanov.

(Konec I. dela).

Jugoslovanska zavest v slovenskem narodu.

I.

V življenju narodov se kažejo vedno neke stalne črte, neke bistvene poteze, ki dajejo smer narodovemu življenju, ki ga vodijo vztrajno in neomahljivo vedno le k edinemu resničnemu cilju: k uresničenju narodnega ideala. Narodnega ideala, pravim, in mislim s tem veliko resnico, mogočno slutnja o bodočnosti, ki živi zavedno ali nezavedno, toda silno in neizbrisno v narodovi duši; in ne mislim s tem malenkostnih, utopističnih, efemernih idealov, ki se porajajo in žive edinole v glavah narodnih „prvakov“ in ki jih ti ponujajo narodu kakor skrivnostno in odrešujoče razodetje.

Ti elementi narodove psihe stopijo na dan v vseh važnih zgodovinskih trenutkih, pri vseh velikih pojavih v političnem in kulturnem življenju naroda. Pojavljajo se in odločujejo pri silnih dogodkih, pri katerih sodeluje ves narod, ki so izšli iz naroda, iz njegovih želja in hrepenenj, iz njegove misli in volje, iz njegove ljubezni, iz njegovega sovraštva.

Vse velike revolucije, preobrazujoče razmere in mišljenje (ne narodovo, nego od naroda odpadle intelligence), nastanejo na podlagi teh elementarnih pojavov v duševnem življenju naroda. Če spoznamo to, nam postane revolucija razumljiva ter ji priznamo upravičenost in veliki pomen,

ki ga ima za razvoj človeške družbe zato, ker je izraz tistega, kar smatra narod za dobro in pravo. Ne smemo razumeti revolucije kot delo bolnih prenapetežev ali degeneriranih, moralno defektnih individuijev, nego kot naravno reakcijo, kot zdrav upor proti vsemu nezdravemu in škodljivemu, kar se je nakopičilo tekom časa, proti vsemu, kar je v nasprotju z onimi smermi, ki obvladujejo narodovo življenje in njegovo hotenje.

Močen in trajen uspeh je nemogoč, če ni v soglasju s temi elementarnimi, bistvenimi potezami. In vsak nacionalni problem se da rešiti samo na podlagi teh dejstev. Ti pojavi so izraz narodove individualnosti, so veliko razodetje narodove duše. Le kdor je spoznal, občutil in doživel to resnico, naj se približa svetišču: delo za uresničitev narodnega ideala. Vsi drugi pa naj zbeže iz tempeljna in naj skrijejo svoje farizejstvo, da jih ne zadene plameniči bič.

Vsi veliki možje so spoznali in razumeli to resnico. Živela je v njih kot v delu njihovega naroda in uravnali so po njej vse svoje delovanje. In edino ti so bili resnično veliki možje. Slovenci smo jih imeli in jih imamo malo, neznansko malo. Ravno tisti pa, ki bi morali nositi to resnico v svojem srcu, tisti, ki odločujejo usodo naroda, večinoma ali skoro nikdar niso razumeli tega preprostega dejstva, ki bi jim lahko dalo odgovor na vsa vprašanja; če pa so ga spoznali, pa iz egoističnih in nepoštenih nagibov niso hoteli delati v tem smislu.

Tudi v življenju slovenskega naroda se pojavljajo, in sicer v vseh dobah, te značilne črte. Če bi si bil določal pot narod sam ali če bi bil imel na čelu take voditelje, ki so izšli iz naroda, ki ga razumejo do dna in ki so ohranili popolnoma mišljenje narodovo in njegovo pojmovanje nacionalnega ideala, bi se bil ta narod brezdvomno tudi udeležil v tej smeri.

Voditelji naroda slovenskega pa so mislili in delali drugače. Oblastno so se vedli na svojem visokem prestolu in prodajali narod za denar in osebno slavo tistim, ki so ponudili največ. Tako smo prišli na rob propada.

V večnem boju, v neprestanem konfliktu med latentno voljo narodovo ter med brezvestno in omejeno samovoljnostjo njegovih oficijelnih voditeljev je seveda narod polagoma onemogel, otopel in postal nezmožen udeležiti svoje naravne, zdrave instinkte. Tako smo ostali brez zgodovine.

Narod pa se je začel polagoma prepuščati svojim voditeljem in njihovem tiranstvu. Častil jih je in slavil, čeprav so bili umazani od nepoštenosti, vseskozi nevredni častnega in odgovornega mesta, ki so ga zavzemali. Tako smo izgubili svojo lastno voljo.

Kljub vsemu temu je živela v našem narodu skozi vsa stoletja suženjstva in duševnega jerobstva močna, neuničena in nepremagljiva zavest. Zavest moči, ljubezen do sebe in svoje individualnosti, slutnja velike bodočnosti, vera v dosego nacionalnega ideala.

Te zavesti ni bilo mogoče ubiti z nikakim naporom. Kljub nasilju narodovih nasprotnikov in kljub izdajstvu njegovih lastnih sinov je gorela dalje. Planila je včasih na dan z mogočno silo, rušila in zmagovala, dokler je niso zopet potlačili in pregnali. A vselej je našla varno zavetje v vernem in ljubečem srcu zatiranega naroda.

Nare Sanov.

(Dalje prihodnjic).

Vojnički rastanak.

Našoj majci javi da idemo, vrane!
Nas će tući oganj, snegovi i kiše;
Otačbini svojoj u prolećne dane
Doći ćemo s vencem pobeđe na glavi,
Ili nikad više, ili nikad više!
Vrane, našoj majci da idemo javi!

Draganama kaži: „Pošli su gde gra
Naše roblje i gde vetar mržnje veje;
Gde će tanad vrela razbirati srca,
Gde će urlik smrti horiti se samo,
Strašni pomor nove grobove da seje;“
Draganama kaži: „Otišli su tamo!“

„Vratiće se, da vas uz pobeđne trube,“
— Kaži našim dragim ženama i deci —
Probude, kad opet procvetaju vrti,
Da vas više vole i strasnije ljube;
Ili zaspati tvrdo na postelji smrti.“
Njima, vrane, tako na rastanku reci:

Nas predvodi prošlost budučnost i nada
Tamo gde već pljušti kiša oštih zrna,
Gde potmulo grmi strašna kanonada
I zastava smrti leprša se crna,
Gde zlokobni jaram još robove tišti,
A zemlja od bola i krvi pišti.

Preći će se naši iz grobova dići
Za poslednju borbu! Dok se diže para
Iz prosute krvi, dalek' ćemo ići;
Vodiće nas senca velikoga Cara,
Polumesec dok se ne sruši u krvi,
Ili dok ne padnemo — poslednji i prvi.

Sima Pandurović.

Prava Svoboda in Jugoslovani.

(Odlomki.)

Na Balkanu se vrši zadnje stoletje velikanski zgodovinski proces, ki je v bistvu označen s pojmi: Svoboda in Jugoslovanstvo, osvobojenje in ujedinjenje Jugoslovanov. Paralelno z borbo za svobodo Srbov, Bolgarov, Hrvatov in Slovencev, se oživlja, krepi, širi in pogloblja jugoslovanska nacionalna zavest, spoznanje, da so Srbi, Slovenci, Hrvati in Bolgari en narod, da imajo isto nacionalno psiho.

Ta proces je zadobil že velike dimenzije, zadobil evropski pomen. Paralelno z njim se spoznava, razširja, utemeljuje in jasni velika kulturna misija Jugoslovanov, kot predhodnica velike vseslovske misije.

Na čelu velikega pokreta je stalo in stoji srbsko pleme, najčistejša, največja in najsposobnejša jugoslovanska rasa. Najbolj v ozadju je stalo slovensko pleme, kot najbolj razdvojeno, najbolj pokvarjeno, najbolj pod tujim uplivom stoječe, najbolj ogroženo in kot pleme brez tradicije. Do poslednjega časa, do našega gibanja. Naš pokret pa je v resnici že preporodil Slovenstvo. Po trinajstih stoletjih je naša struja prvič na Slovenskem spoznala idejo nacionalne svobode v vsej njeni razsežnosti. Prvič se je porodila v našem gibanju čista, naravna jugoslovanska nacionalna zavest. Prvič od takozvanega narodnega prebujenja je udarila naša struja na struno, ki je na mah resonirala v celokupnem slovenskem narodu. Naše gibanje, ki je eminentno jugoslovansko, je postalo vseslovensko. V tem je velikost našega preporodovstva. S tem pa, da smo zapisali na svoj bojni prapor Svobodo in ga visoko dvignili, je zadobilo visok etičen značaj.

Čisto naravno in razumljivo je, da se je proces osvobojenja dokončal najprvo na jugu: Jugoslovani na jugovzhodu so bili zaslužni predvsem gospodarsko in sicer od degeneriranega, kulture nezmožnega, azijskega naroda. Silnejše je zaslužnje na severozapadu. Tu so tlačeni Jugoslovani gospodarsko, predvsem pa kulturno od visoko in rafinirano razvitega nemškega naroda, ki predstavlja eno prvih moči v Evropi. Naravno je, da bo osvobojenje Jugoslovanov na severozapadu zahtevalo silnejšega navora in še večjih žrtev nego ono na jugovzhodu. In le moč celokupnega Slovanstva bo zlomila germansko gospodstvo.

In ker smo Jugoslovani na severozahodu zaslužni predvsem kulturno, je bilo naravno, da nismo spoznali velike ideje nacionalne svobode in smo tratali energije v frazah kulturne obrambe, pod katerimi so životarila in životarijo vsa dosedanja jugoslovanska gibanja na severozapadu: Francosko ilirstvo, Vrazov ilirizem, novoilirsko gibanje itd.

Fraza kulturne obrambe je pri Slovincih zahtevala največ žrtev. Ženijalna poteza Napoleona, ko je osnoval Ilirijo, nas ni ničesar naučila. Pozabili smo jo. Idejo vseslovanstva smo razumeli kot kulturno frazo. Osvobojenje Grške, Bolgarske, Srbske, Italije, Rumunije — nam ni odprlo oči. Vsi narodi v Avstriji so se osvestili in si postavili nacionalne ideale. Poljaki, Rusini, Čehi, Rumuni, Srbi, Lah, celo Hrvatje. Le mimo nas je šla — do našega pokreta — ideja nacionalne svobode, ne da bi jo razumeli.

V času torej, ko je bila ideja prave nacionalne svobode zapisana na prvem meštu na praporu vseh evropskih narodov, nismo spoznali njene globokosti, nismo spoznali pota, ki pelje k njej. Da je nismo spoznali v zadnjih trideset letih, je razumljivo. Pod uplivom kozmopolitičnih in socialističnih idej, je stopila ideja prave nacionalne svobode nekako v ozadje. Do sedanje balkanske vojne.

Ena največjih zaslug sedanje balkanske vojne je, da je nanovo oživila veliko idejo nacionalne svobode. Osvežila je nacionalizem v celi zapadni Evropi. (Nacionalistična gibanja v Franciji, na Nemškem, na Angleškem.) Oživila je vseslovensko gibanje v Rusiji in mu dala nove smeri in nove upe.

Mogočno je v tem smislu uplivala na neosvobojene Jugoslovane. Slovence pa je rešila narodne smrti in jih v resnici prerodila.

Postavila je težišče življenja iz zapadne Evrope na vzhod, v mlade slovanske narode. Jugoslovani so postali evropski faktor in pred njimi trepeta takorekoč cela Evropa. Postali so nositelji in borilci prave Svobode. Zapadna Evropa je spoznala svojo postaranost, svojo dekadenco, in zaslutila veliko vstajenje Jugoslovanov. Zapadna Evropa je zaslutila, da je borba Jugoslovanov za svobodo prvi korak, prvi mah hlačaj velikanskega, neizbegljivega boja: Slovanskega vzhoda proti germanskemu zapadu.

S tem prvim zamahljajem pa se je pričela nova epoha evropske zgodovine, doba, ki bo postavila socialno in kulturno življenje na povsem novo podlago, na podlago prave, človeka vredne Svobode.

Narodne pripovedke.¹⁾

(Priobčuje Jélanov).

I.

Kako je rešil kralj Matjaž svojo nevestico, Alenčico.

Pravijo, da je kralju Matjažu vedno solnce sijalo na potu njegovega vladanja. Pa ni res tako, hudo se je moral boriti in enkrat bi bil skoro podlegel. Bilo pa je to v prvih časih, ko ga niso napadali samo Turki, ampak je prebivalo po njegovi deželi vse polno pošasti, domačih in tujih, pol ljudje, pol živali.

Kralj Matjaž se je oženil na poletje. Vzel je Alenčico k sebi na grad — toda svatbo je hotel preložiti na zimo, ker je vedel, da Turki ne bodo mirovali to leto. Ni se bil motil. Poteklo je dobrih par dnij in že je pridrla neznanska množica Turkov v deželo ter se razlila po vsem kraljestvu. Pa Matjaž se ni obotavljal: zapustil je Alenko varstvu družine in se podal s svojimi junaki v boj. Težko mu je bilo pri srcu in zdelo se mu je, da nekaj sluti.

Vojska se je zavlekla na jesen. Turki so bili spočiti in številni, tako da so morali Matjaž in njegova vojska vsako ped zemlje napojiti s krvjo, predno so jo zavzeli.

Ta čas pa je napadel Alenčico dolgčas. Hudo ji je bilo v duši, da mora tako hitro po poroki samevati na zapuščenem gradu, daleč od svojega Matjaža. Vsak dan je pohajala po grajskem vrtu, zastrnila oči in jokala. Zašla je daleč v šumo, kajti Matjažev vrt je objemal gore in doline. Svarila jo je družinčad, naj se ne podaja tako daleč, češ, mogoče je, da se celo po njegovem gospodarstvu klatijo pošasti. Toda Alenčica je bila preotročja in preverna v svojem srcu, da bi se bala.

Zgodilo pa se je, česar so se bali. Tako zamišljena je bila tedaj Alenčica, da ni čula, kaj se okoli nje godi; stemnilo se je nad njo in sama je omedlela vsled silnega udarca, ki ga ji je usekal nekdo v tilnik. Neznane pošasti so odnesle Alenčico daleč proč. Prepozne so bile tožbe in jok družinčadi, ki jo je zaman iskala vsepovsod. Drugi ljudje so obmolknili in se samo križali, ker tudi oni so trpeli.

Matjaž je srečno izpeljal vojsko in se zaril Turkom daleč v trebuh njih

¹⁾ »Preporod« želi nabirati tudi dosedaj še neobjavljeno narodno blago. Pod navedenim naslovom izide par povestic, ki krožijo po nekaterih krajih Dolenjske od ust do ust. (Opomba uredništva).

dežele. Otvorjen z bogastvom se je vračal v krogu zmagovalcev domov, v trdnem upu, da razpne svatbo čez vso zimo. Pozdravljala pa ga ni raz okna Alenka, služinčad ni razobesila zastav — s prodirajočimi očmi ga je zrl samotni grad. Kri je zastala Matjažu po žilah in takoj je uganil, da je Alenčica ugrabljena. Hiter in uren v svojih načrtih je zaskočil konja, vzel polovico vojščakov seboj, polovico pa jih pognal v turško deželo, da rešijo Alenčico. Preiskal je vsak košček svoje dežele — toda zaman. Samo na severu je še stala nepohojena zemlja in tja jo je mahnil Matjaž. Toda v temni noči so ga v neki soteski napadli, da ni vedel kdo in mu pobili polovico najboljših mož. Druga polovica mu je uskočila in Matjaž sam je komaj ušel na svojem vrancu med nebom in zemljo. Tudi Turki so v svoji deželi izlahka pobili njegove vojake, ker so bili brez vsakega vodstva.

Matjaž se je zaprl v svoj grad in premišljeval. Bil je nenadoma brez Alenčice, brez vojske in ker je bil velik mož in je slutil naprej, se mu je zdelo, da ni več svoj gospodar, temveč le še suženj pošasti, ki tlačijo deželo. Tičal je v gradu in klical predse učениke in pridigarje ter jih upraševal za svete, toda nevedneži so molčali. Njim samim so se pripetile že enake nezgode, toda niso si znali pomagati, kajti nikdar niso pomislili na svobodo. Zastudili so se Matjažu in pognal jih je iz gradu.

Na pomlad je že šlo in nevarnost je rasla od dne do dne. Matjaž se je postaral od skrbi in bilo je skoro konec njegovega kraljestva.

Ves nevoljen in čmeren se obregne nekega dne nad staro ženico, ki je čepela pod gradom. Baba pa se ni premaknila. „Ej Matjaž, ko bi ti vedel, da mi je znano, kje prebiva tvoja Alenčica, ne bi me podil od sebe.“

„Govori, žena!“ Matjažu je kri planila v lica. „Kar hočeš, boš dobila, če poveš resnico.“

„Ej, Matjaž, ničesar nočem, ker te imam rada, tebe in tvojo zemljo. Ko sem videla, da bomo poginili s teboj vred, če ti ne vrnemo Alenke, sem stikala noč in dan za pošastmi, ki so ugrabili tebi Alenko, nam pa prizadejale že toliko gorja. Nisem mirovala, dokler jih nisem izvohala: na severu tvojega kraljestva prebivajo v skalah in duplinah nad Črnim vrhom. Pol ljudje so, pol tiči, in po dve orlovi glavi imajo. Železni kremplji in kljuni jih delajo nepremagljive. Ti so ugrabili tvojo Alenko. Se to ti rečem: niso dofače te pošasti, kajti brez srca so

in hočejo nas na vsak način zatreti — bog zna, odkod so se k nam priklatile in to bi rada znala, s kakšno pravico.“

Ni še dogovorila ženica, že je bil kralj Matjaž na svojem vrancu in ne meneč se za njeno upitje in klicanje, je dirjal na sever.

Pozno v noč je obstal pod utrjenimi skalami. „Alenčico mi vrnite!“ je upil.

Obupal je že, da bi se kdo prikazal, kar se zareži dvoglava pošast raz skale: „Vrnemo ti jo, če nam postaviš tekem treh dnij tristo vreč cekinov!“

Matjaž je verjel in ker je bil še bogat, je postavil že drugo noč tristo vreč pod skale. Vzeli so denar in mu vrnili Alenko. Komaj pa je bil na pol pota z njo, so ga zaskočili, omamili ter vzeli Alenko. Jutranja rosa ga je prebudila iz nezavesti in začutil je nad seboj porogljiv zasmeh: „Še petkrat tristo vreč, Matjaž, pa jo dobiš!“

„Suženj sem“, je pomislil pri sebi Matjaž, „nikdar ne dobim več Alenke. Izmozgali bodo mene in mojo deželo.“

Obupan se je zaril zopet v svoj grad in se je že hotel udati v svojo usodo. Ženica pa ga je zopet obiskala: „Matjaž, prehiter si. Nisi čul, da sem klicala za teboj? Ne, drugače moraš osvoboditi svojo Alenčico, da jo boš imel na veke in da bomo prosti tudi mi. Dobiti moraš z njo tudi svojo svobodo, da boš lahko mirno živel — ker sužnji ne živijo srečnega življenja. Le v boju boš zadobil Alenko in z njo svobodo.“

„Žena, vojake so mi pobili, denar odvzeli, kje naj vzamem sedaj še vojsko?“ je odmignil otožno Matjaž.

„Prav je, da so ti pobili to vojsko, Matjaž. Izdali bi te bili ti vojščaki, ker si jih kupil z denarjem in so se za denar borili. Kdor bi jim ponudil več, z onim bi se topli. Toda dobiti moraš vojščake, ki se bodo bili iz ljubezni do tebe, tvoje Alenke in tvoje dežele. Sami so reveži, zaslužnjeni, celo od tebe zapostavljeni in vse to ti bodo plačali z ljubeznijo. Popolno svobodo in za kralja te hočejo, da jih boš vodil do zmag in do sreče. Oni dobro vedo, kar nisi vedel ti, Matjaž, da se svoboda ne pridobi z denarjem, ampak samo s krvjo.“

„A kje živijo, pokaži mi jih!“

„Kovači tvoje dežele so. Nikdar jih še nisi povedel v boj, ker nisi maral zanje in jim menda nisi zaupal — le kovati si jim dal konje, kadar si odhajal v boj. Sama imam pet sinov, vsi so junaki, in vsi te ljubijo. Povedala jim bom in razšli se bodo v vse

dele tvojega kraljestva in od povsod bodo prihajali kovači pod tvojo zastavo. Le tri tedne še počakaj, da se pripravijo, da prekujejo svoja kopja, da izbrusijo svoje duše, kajti težaven bo boj.“

„Pojdi hitro, žena, hitro in jim povej, da jih čakam danes tri tedne pod Sveto goro, kjer jih hočem nagovoriti in povesti v zaželjeni boj.“

Napočilo je napovedano jutro. Brez spremstva se je podal Matjaž pod Sveto goro, kjer so ga čakali kovači. Molče so dvignili kopja in ga pozdravljali. Ni jih bilo veliko, toda Matjaž je spoznal vojake in je vedel, da še ni bilo pod njegovo zastavo silnejših junakov, kajti zdelo se mu je, da so prekovali vse svoje mišice in svoje duše.

„Pozdravljeni, mladci! Kaj ste počeli ta čas?“

„Svoje duše smo kovali, Matjaž, da ti priborimo Alenko, da izvojujemo tebi in nam svobodo!“

Zopet jih je spoznal Matjaž po glasu: kakor bi kladiva padala na nakovalu.

„Da, mladci, svobodo si priborimo danes. Borim se za Alenčico, toda vi vsi veste, kaj je Alenčica. Ona je svoboda naše zemlje. Sedaj nas izmozgujejo in tlačijo. Mi pa vidimo v daljavi svobodo, mlado in blestečo, in ker je daleč, se nam zdi tem lepša. Hrepenimo po nji, vse bi dali zanjo. Naši sovragi to dobro vedo in zato so zahtevali petkrat tristo vreč cekinov. Ne moremo jih dati. Vaša mati kovačica, vi sami pa ste mi razodeli skrivnost, ki je že toliko časa gorela v vas: da, ljubezen do mene, do moje in vaše zemlje ste mi odkrili in spoznal sem tisti hip, da bo le kri odrešila mene in vas, kri, ki jo prelijete iz ljubezni do Alenčice. Na vas bom zidal svoje kraljestvo in ne bodo ga premagali, ki so nas tlačili do sedaj. Znajte, boj bo hud, kajti borili se ne boste z ljudmi, ampak s pošastmi. Naprej torej, mladci!“

Zajahali so konje in oddirjali. Obstali so šele pod gradom — dvoglavcev.

„Na boj!“ so jih pozvali in potrkali na skale, pa te so se krušile.

„Z zvijačo nas bodo, ker so slabiji,“ so zašepetali kovači, „vsi gradovi so že trhli.“

Zapeli so kovaško in naskočili; — tri dni so se borili, ker so hoteli zatreti vse. Bili so kos vsem zvijačam, saj so se kovali dolgo let — in ko je posijalo četrti dan solnce na razvaline, je videlo, kako se je vračal kralj Matjaž s svojo Alenčico, s svojo četo in vsem

svojim bogastvom. Ko so dospeli nazaj v grad, se je pričela dolga in vesela svatba.

Kako pa je ustanovil kralj Matjaž s svojimi junaki ono mogočno kraljestvo, o katerem še danes popevajo slepci — to pripoveduje druga pripovedka in ste jo najbrže že čuli.

Sramota domovine.

Na Slovenskem imamo mnogo kulturnih društev in naprav, ki nas silijo k pomilovanju in ironiji. Slovenska bedasta zadovoljnost je pustila, da se je njihov plevel na široko razrastle in danes sploh nimamo več moči, ki bi se upali povedati resnico o njih na ves glas. In zato se dogaja, da gremo vsak dan za korak nazaj in si ne vemo pomoči.

Mi polagamo stvarjem nove temelje, čisto drugačne od sedanjih in sodimo stvari samo z enega stališča, s stališča Jugoslovanstva. Naša vera v Jugoslovanstvo je prav tako trdna kakor naša volja, da ga z delom udejstvimo. Zato bomo podrli marsikatero stavbo, ki se je doslej nemoteno šopirila in rastla, na njih mestu pa sezidali nove in svoje.

Zakaj nam niste nikdar povedali, da so srednje šole na Slovenskem velika sramota naše domovine? — Mi smo o tem prepričani in bomo tudi druge o tem prepričevali. Posebno srednješolce, zakaj njim je posebno treba tega prepričanja, da se ognejo nevarnosti, ki preti njihovi mladosti.

Predvsem so srednje šole na Slovenskem en del onega velikega avstrijskega aparata, s katerim se nas hoče raznaroditi in so zato odločno germanizatorična podjetja, ki mladega dijaka uče gledati samo na Dunaj, Berlin in Jenó. Uče ga natančno zgodovine različnih nemških roparskih vitezov in klatežev in njih pustolovstva. Samo na Nemškem se je odigravala slavna zgodovina, samo tam so živeli kralji, zmaganci in junaki. Samo tam se je rodila in uspevala velika kultura. — Uče ga samo nemške literarne zgodovine, uče natančno in vestno o vsakem nemškem mazaču in domišljavcu, natančno o vseh različnih nemških literarnih tatovih in bedastih posnemalcih. Samo tam gori so živeli geniji in klasiki. In tako se zgodi, da mladi Slovenec občuduje samo to, kar je nemškega in sinovi naših kmetskih koč mislijo in čutijo po nemško. Naši pesniki so v mladosti nemško pisali na pr.: Linhart, Prešeren,

Vilhar, Kersnik in dr., da ne govorimo o tem, da so se učili pesniške abecede samo pri Nemcih in jih tudi očitno posnemali. To je bilo tudi naravno, zakaj avstrijski germanizatorični stroj na srednji šoli je previdno sestavljen in izborno deluje. Če pomislimo, kaj pomeni to v vsakdanjem življenju, v družbi in družini, dalje na kulturnem in političnem polju, potem bomo šele dovolj zasovražili svoje sovražnike. Turki imajo namreč turške šole, Kitajec kitajske, Mažar mažarske in patriotski Slovenec — nemške.

To je največja in najsramotnejša rana za Slovence, druga pa je tej enaka, vsaj kar se sramote tiče.

Naši učitelji so Nemci. Govore sicer slovensko in šnopsarijo na narodnih veseljih, toda so kljub temu Nemci. V mladosti občudovalci samo nemške kulture, so tudi študirali samo v nemškem duhu in za nemške razmere. Sposobni so tedaj, da poučujejo samo na nemških šolah in samo nemške dijake. Zastonj iščete v njih onega, kar je še poleg govorce slovensko in zastonj pričakujete, da bodo mogli taki ljudje vzgojiti dobre Slovence. Saj sami zahtevajo, da naj se poučuje slovenske dijake v nemškem jeziku. (Z dotičnim glasovanjem v „Slov. prof. društvu“ se bomo še pečali.) To nas mora privedi do misli, da taki ljudje ne morejo biti niti sami inteligentni niti mladino uspešno vzgajati. Pedagogi nam bodo potrdili, da taki možje ne morejo vzgajati mladine tako, da bo verjela njihovim besedam, verovala v ideale, o katerih jim govore. Ko pa vendar vidi, da profesor sam ne veruje vanje! Poglavje o slovenskih srednješolskih ravnateljih je pa tako umazano, da me je sram o tem govoriti. Kdor ve za zgodovino njihovih imenovanj in avanzmajev, se mu mora smiliti mladina, ki je izročena v roke takih brezvestnih ljudi.

Za nas je važno samo to, da se srednješolska mladina vsega tega deloma že zaveda. Skrbeli bomo pa, da se bo še čimdalje bolj in bomo zato vestni poročevalci o vsem onem, kar se bo na srednjih šolah zgodilo, kar bi bilo proti jugoslovanskemu čustvu mladine.

Srednješolci, otriesite se germanstva, ki se vam vsiljuje v šolah, pomladite svoje duše s poezijo Slovanov, posebno Jugoslovanov, navdušujte se za bodoče svoje delo z našo jugoslovansko zgodovino, spoznavajte našo znanost in umetnost, ker samo potem bo v vas prava jugoslovanska misel in značaj.

Spoštujte in ljubite one redke svoje učitelje, ki so zares Slovenci, sicer pa pomnite, da so zavodi, na katerih se vas poučuje in premnogi vaši učitelji — sramota naše domovine!

Branko.

Jedan pokret.

Naravno ne mislim pisati o onim političkim pokretima, koji se pokreću oko imena dr. Ogrizovića u Banovini ili dr. Trumbića, a kojima se već po koja vijest čita u našim političkim listovima. Pod mojim naslovom mislim za nas mnogo korisniji pokret: pokret nacijonalista.

Nacijonalizam je u modi, vele oni, te u ovome pokretu ma da je nikao u tmuši, uočise konture jake gigantske mase, koja će — nadajmo se — u nedalekoj budućnosti smrvti njihovu politiku fraza, osobnosti i ličnih ambicija. Nacijonalizam je u modi, mogu govoriti Hrvati, jer ako listaju svoju povijest nigdje neće naći ni traga o kakvom čisto nacijonalističkom pokretu, ali tu frazu bez sadržaja nećete čuti od nijednog brata iz slobodne nam države, jer je u Srbiji nacijonalizam tradicijonalan. Za to i nije nikakvo čudo što je nacijonalizam u Srbiji punoletan, dok je kod nas tek u pojivima. U Srbiji je nacijonalizam skokom prešao iz djetinstva u punoljetnost, jer je bio sretno primljen odmah u početku i od vlade i od gradjanstva, te se je tako mogao razvijati slobodno bez ikakvih granica; Srbija je u njemu vidila pravi put k veličini te je brzo obračunala s srpstvom uočivši da je došao čas, da gleda pravim pogledom u budućnost.

Mi smo još daleko ali ne pre-daleko, da dodjemo svijesti te obračunamo sa prošlošću i ostavimo tradiciju istoričarima i arheolozima. Što se je u Srbiji moglo uraditi za kratko vrijeme, kod nas će se uraditi kroz decenij — dva, jer se kod nas naš nacijonalizam mora tek organizirati i definirati, te preko svojih novina i knjiga kroz polemike i rasprave doći k masi koju će osvojiti, da onda slobodan upravi let svome cilju . . .

Dug je put, ali je ravan i rasvijetljen.

Spasonosen je ovaj pokret, ovaj patriotizam bolje definiran u svojoj svrhi, ova struja koja ide za tim da stvari od tolikih regijonalnih duša jednu kolektivnu nacijonalnu dušu, postaje ostvarenje istorijske potrebe i nužde: sred unutarnjeg nereda, nesloge stra-

naka, sićušnih partajskih i osebnih interesa, u dušama mnogih sačuvala se čista sigurnost sve nužde: danas već svatko uvigja da treba prekinuti s oklijevanjem i obračunati jednom za uvijek sa neprijateljima u i izvan naših granica.

Ovaj pokret, kojega danas bilježimo u krugovima omladine, ne datira od danas ili jučer, on se pojavio već davno prije u našoj literaturi i umjetnosti, i to nije nikakvo čudo, pa se i omladinski pokretači ovoga ne moraju sramit. „Svaka je politička ideja — veli jedan od vogja reformiranog talijanskog nacijonalizma — što se ne pojavi i ne isčezne ko meteor, nego trajno svijetli jednom istorijskom periodu, imala literarno porijeklo. Intelektualna priprema potrebna je porodu svakog životnog političkog pokreta.“ Isto tako može se ustvrditi da je i ovaj preporod imao pretečom jedan literarni period: čini se, da je nužno nekim krizama čovječanstva dozriti u nijemim stranicama knjige prije no što eksplodiraju.

Naš nacijonalistički pokret nije isto što talijanski nacijonalizam Sighele-a, Corradini-a i De Frenzi-a, kao što ni ovaj nije isto što i dvostruki nacijonalizam Barrèsa i Maurasa, jer se sastoji od doktrina isključivo svojih.

Za uspjeh nije potrebno znati da li nacijonalizam odgovara jednoj pozitivnoj ili determinističkoj doktrini, ali ipak mora imati — za miseonog čovjeka — jednu filozofsku bazu.

Maurice Barrès veli, da je nacijonalizam akceptacija determinizma i dobro veli, jer se mora priznati da teritorij na kojemu živimo, mrtvac, spomenici i ustanove koje sačinjavaju i jednu civilizaciju, uslov jednog socijalnog i intelektualnog života kojemu se ne može izbjeći — a to je baš nacija, ona nacija koju crvena internacijola siječe praznom frazom da smo svi braća. Nu nacijonalizam ima pred sobom — ili bolje u sebi — riješiti mnogo težih pitanja: imperijalizam — shvaćen onako kako ga svatiše Srbi — je prirodni razvoj onog instinkta moći i one želje za espanzijom koja oduševljava individue a koja mora oduševljavati i nacije te žele imati budućnost: u slobodnoj nam državi najljepši primjer nacijonalne svijesti vidimo u ratu za oslobogjenje braće. Rat je potreban da se ostvari kakav program.

Mnogo teža i trnovitija od spoljašnjih su unutrašnja pitanja.

„Problem spoljašnje espanzije nacijonalnog agregata, pretpostavlja po našoj teoriji, — veli Scipio Sighele — riješenje problema unutarne sa-

vršenosti tog istog nacijonalnog agregata.“ Ove riječi odličnog talijanskog pisca mogu stajati kao motto u programu našeg pokreta, koji ide za tim da ujedini — u pravom smislu riječi — srpsko-hrvatsko-slovensku naciju. Mislim da nije teško iz ovoga izvesti da će ovo unutarne savršenstvo jedino i samo doći po vanjskom ojačenju i unutarnjoj disciplini, jer anarhija može biti jedno lijepo poglavje u filozofiji (kojega pako nitko ne može uzeti ozbiljno) ali je svakako veoma ružna forma vodstva jednog pokreta, pače je njegova negacija.

Mi idemo za ujedinjenjem svih Jugo-slavena. Izmegju ujedinjenja i jedinstva nije mala razlika. Prama tome nijedna naša politička stranka nije bila zvana da provede ovaj preporod, ma koliko ona stajala na programu narodnog jedinstva. Samo nacijonaliste mogu preporučiti našu naciju, samo oni mogu oboriti bedaste skepticizme, patriotske fraze i politiku degeneriranih. Samo oni mogu gledati pravim i zdravim pogledom u budućnost, jer su prekinuli veze sa tradicijom i svaki odnošaj sa savremenom hrvatskom politikom.

Nacijonalizam naš će biti jedno duševno stanje, jedna aspiracija, redne pretpostavke, program neumorne aktivnosti u onome što moramo raditi kući i izvan nje, da naša nacija bude kulturno jaka i slobodno moćna.

Jaša Grgašević.

Kotor, koncem ožujka.

Sila Jugoslovanov.

Če človek preštudira zgodovino posameznih narodov, tedaj ga mora nehote silno presuniti žalostna povest jugoslovanskega naroda. Ni ga menda ljudstva na svetu, ki bi bilo toliko trpelo skoro ves čas svojega dosedanjega življenja, kot pa jugoslovansko. Prejšnje življenje Jugoslovanov se mi zdi kot nekako življenje delavca-sužnja, ki dela za prokletu slabo plačo, da se drugi redijo z njegovim mozgom. Ta kapitalist je pa Zapad.

Takoj po navalu Turkov v Evropo so Jugoslovani odbijali njih prve napade. In to je trajalo stoletja in stoletja, kajti četudi je izgubila večina Jugoslovanov neodvisnost, vendar jih to ni oviralo, da se ne bi neprestano upirali, zdaj v večjem, zdaj v manjšem obsegu. Jugoslovani so bili tisti, katerim se naj Zapad zahvali, da ni prišel v turško sužnost. Zapad se je mirno razvijal v svoji kulturi za jugoslovanskimi

okopi in prsi. Zato pa ni jugoslovanski narod okusil zapadne, — njemu tuje — kulture, ker ji tudi sam ni pridejal ničesar svojega.

Ves ta neprestani, strahoviti boj, pa ni mogel potlačiti njihovih sil. Ker ta borba je bila borba za obstanek, za vse. Vsa dolgotrajna sužnost jim ni mogla iztrgati iz src hrepenenja po svobodi. Ta sveti, veličastni impulz jih je obdržal, da so čakali na dan plačila. Vodil jih je pa uporni duh, duh Maščevanja.

Toda to neprestano trpljenje, ta grozoviti boj je zbral v celem jugoslovanskem narodu strahovito množino eksplozivne sile in energije. In ko je bil narod poln do vrha te v stoletjih nabrane sile, podžgane še od srda, tedaj je izbruhnil ta rezervoar ter eksplodiral, da je bil na en mah uničen sovrag. Glejte, to je bil naraven razvoj in nikdo ga ni mogel ustaviti, četudi ga je skušala ovirati vsa zapadna Evropa. Kajti ni je hujše sile na svetu, kot vstajajoč suženj, on podre z enim sunkom na tla vse, kar ga je tlačilo. Najsijajneje se je pokazalo to praktično na Balkanu.

Toda ta sila in energija še daleko ni izčrpana, zdi se mi, da narašča in narašča ... S.

Odgovor na vprašanje.¹⁾

„Vprašanj in novih alternativ za strujo tudi spričo najnovejših dogodkov ne more biti.“ — Se vam mar ne zdi, da so te besede jedro vsega članka? Nobena struja, ki je na poti svojega razvoja dosegla višek, se ni in se ne bo pomladila, n. pr. da bi prevzela od mlajše par dobrih misli, ki jih nemara za kulisami odobrava. Radikalna struja se je kakor vsaka druga izvila naročju svojega časa, izpeljala in izkristalizirala lastno formulo, ter tudi ob njej okostenela. Popolnoma jasno je, da bo skušala, dokler časa bo še živela, formulirati vsak pomembnejši dogodek tako, da ji ne bode treba iskati novih rešitev, ter s tem že razbiti svojo dosedanjo doslednost. Pri tem podčrtavanju lastne avtoritete pa razločujem dvoje vrst struj. Pri enih se vrši namreč ta proces nezavedno, pri drugih zavedno. V prvem slučaju se tolaži struja, da ni mogoča nikaka druga rešitev kateregasižebodi vprašanja, pač pa bi jo ona sprejela, če bi slučajno ekzistirala. Dočim bo ona

¹⁾ »Omladina«, marčeva številka 1913: Zopet vprašanje?

struja, ki gnije zavedno, čutila, da je mogoča tudi druga rešitev, mnogo boljša od njene — toda pri njej se pari z intelektom tudi zlobnost. Ni dvoma, da je omenjeni članek otrok prve vrste struj, kajti vsaj name je napravil utis omahljivosti in nesigurnega tipanja, kar nikakor ni lastnost intelektualnega dela.

Če se je izkazal slovenski narod brez življenja in mero-dajnega občutka, kdo je potem porok, da bode naenkrat sposoben samostojno misliti in iz sebe dajati direktiv operacijam voditeljev pri nacionalni in gospodarski okrepitvi, kakor so jo zasanjali in kakor o njej še vedno sanjajo radikalci. Če torej doslej še ni bilo te težnje, oziroma gibanja v tem smislu v slovenskem narodu, ampak je vsa ta ideja le stvar posameznikov, ki hočejo narod rešiti pogina, ne morete tako enostavno trditi, da daje ta smer kako posebno garancijo za ohranitev narodne samobitnosti. Kaj morda nima potem struja Preporodovcev, tudi če se ji odreka narodna samoniklost, enakih pretenzij do imenovane garancije?

Radikalna struja je v tem članku podala svoj resumé: „Ker je narod slab in zahtevajo interesi države njegov pogum, obstoja zanj edina rešitev v samopomoči in vsesplošnem okrep-ljenju.“ Se ne zdijo te besede tako etične in polne razodetja, da bi se bilo nemožno protiviti ali oporekati, kajti skoro brez meja je pojem samopomoči in tudi okrepjenje je vsesplošno. Radikalna struja je menda slutila, da se ne sme izteči v tako širokih pojmih in zato si je prilastila samo kategorijo obeh pojmov: samopomoč v gospo-darskem in nacionalnem razvoju. Ker pa so končni rezultat časa, ki jo je rodil, samo ti inicijali, jih ne bo tudi radikalna struja nikdar prekoračila in se bo kvečjemu razvela v različnih epigonih, ki bodo odgovarjali na: kako? Toda izšli so ljudje iz drugega časa in so postavili temelj svojega razvoja z jasno rešitvijo teh vprašanj. In ker ti ljudje ne uvidijo velikanskega kulturnega napredka zadnjih 40 let, so tudi oni mnenja, da nismo znali biti dobri, življenja vredni Slovenci, ter so obenem poudarili, da ne moremo postati na podlagi dosedanjega razvoja. Tudi se nočejo vzgojiti za dobre Bul-gare ali Srbe, ampak samo za Slovence v radikalnem smislu.

Zgodovina ustvarja narod in obratno! Če v kratkem pojasnim

pojem tega stavka, se mi bo, upam, posrečilo obenem pokazati naš odgovor na vprašanje: kako? Le narodi, ki imajo zgodovino, ki so si jo sami pisali, se zamorejo na podlagi nje razvijati. Jasno je namreč, da se pri-čenja razvoj šele tam, kjer je nekaj samostojnega stvarjanja in da rodi interese že gotova posest ali z drugo besedo: svoboda. Kako naj torej pišemo in oznanjamo mi, za-sužnjeni narod evangelij raz-voja, če nimamo še nobenih drugih zahtev, kakor onih, ko ugibamo, kako naj se branimo. Ali je mar gotovo, da bodo te forme gospodarskega in nacionalnega razvoja, ki jih oznanjajo svobodni narodi, tudi naša potreba? Saj radikalci sami priznavajo, da je efekt dosedanjega raz-voja tako katastrofalen za narod, ker je stal pod dunajskim režimom. Mo-goče, da se bodo našli ljudje, ki nam bodo očitali romantiko, če poudarjamo gospodarsko okrepitev na lastni podlagi in da je korak do te še velik: namreč, da postanemo Slovenci, narod življenja, ki je sam sebi ust-varil svojo zgodovino! Da je kak drugi izhod nemogoč, priča tudi suho dejstvo, da je gospodarski položaj naroda tesno zvezan z državljskim raz-vojem naroda, kajti če se gospodarski in državni cilji križajo, ne moremo misliti, da bodo slednji prvep ospeševali. Čudno se mi zdi, da radikalna struja tudi zdaj še ne priznava, da je ne-mogoč vsak razvoj na kateremsižebodi polju pod tem režimom, ki vlada danes pri nas in ki nikakor ne izgleda tako naivno, da goji želje nas podpirati.

Površnost pa se mi zdi, da na-zivajo vsa ta gibanja ljudje kratkomalo: Jugoslovansko edinstvo. Menil bi, da so bili cilji lastnega naroda prvi in se je šele v drugi vrsti rodilo vprašanje: Kako? Odgovorili smo v enostavnem stavku najvišjega državnega stila: vi-ribus unitis.

Jélanov.

Zapiski.

Poziv slov. učiteljstvu. Pričujočo številko našega lista namenjamo slov. učiteljstvu in jo bomo vsled tega raz-poslali kolikor mogoče vsem učiteljem in učiteljicam. Prosimo vse one izmed njih, ki razumejo velikost našega gi-banja, da nas podpirajo, s tem da se na-roče na naš list v največjem številu in tudi nabirajo med svojimi prijatelji in znanci naročnike. *Uredništvo.*

Počitniška zveza jugoslovan-skega dijaštva. Ker bomo morali kmalu dati seznam brezplačnih prenočišč tiskat, prosimo vse tovariše, da se v kratkem oglasijo in pošljejo nabrana prenočišča. Zadnji čas za prigrasitev je 1. maj. Do tega časa naj tudi vsak pošlje denar (1 krono) za knjižico in legiti-macijo. Na poznejše prigrasitve se ne bomo ozirali.

Zbiranje prenočišč po Hrvatskem, Istri, Dalmaciji, Bosni, Hercegovini in Srbiji so prevzeli tovariši na Sušaku, kjer je centrala počitniške zveze za te kraje. Vsi dopisi iz srbsko-hrvatskih krajev se naj pošiljajo na naslov: I. A. Gustowsky, Sušak, (Hrvatsko Primorje); dopisi iz slovenskih krajev pa na naslov: Uredništvo „Preporoda“ (za počitniško zvezo), Ljubljana. —

Tudi po srbohrvatskih krajih je že nabranih mnogo prenočišč. Obrnili smo se na mnogo zasebnikov po Slo-venskem, toda do sedaj še ni mnogo odgovorov. Zato prosimo vse zasebnike, da nam kmalu odgovore.

Odbor jugoslov. počit. zveze.

Polemika. Izjavljamo, da se v našem listu ne bomo več spuščali v debato z dr. Rostoharjem. Prepustili smo to temo dnevnemu časopisju.

»**Naprednjak**«, dalmatinski tednik, izhajajoč v Šibeniku, ni več glasilo „Ujedinjene nacionalističke omladine“. Centrala organizacije se je preselila v Split, kjer bo začela izdajati svoje glasilo. „Naprednjak“ bo najbrž pre-nehajati.

Biblioteka Ujedinjene naciona-lističke omladine u Dalmaciji. Kot 2. številka te knjižnice ne izide A. Begova brošura, kakor je bilo javljeno, nego Pesmi M. Pavloviča.

Opozarjamo tovariše, da se že naprej naroče na to zbirko na naslov: N. Bartulica, jurist, Šibenik ali pa Ured-ništvo „Preporoda“, Ljubljana.

Iz svetovne literature. Tisoč let živimo že Slovani in vendar smo še tako mladi, kakor da nas je komaj zemlja izvrgla. Pa velika barka potrebuje globokih voda. *Dostojevskij.*

Iz uredništva. Našim novim naročnikom javljamo, da nam ni več mogoče pošiljati vseh števil, ker sta nam 1. in 2. številka že po-polnoma pošli. Opozarjamo, da nam tudi naslednjih števil, ki manjka in naj se torej vsakdo, ki reflektira na prejšnje številke, čimpreje naroči.

Listnica uredništva. —anž—, Gorica: Ne moremo porabiti.